

УДК 006.015.2::7.038.54

ДИНАМІКА МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Тисячник І.В.

I. Вступ

На сьогодні проблема становлення висококваліфікованих фахівців здобуває все більшого значення. Сучасне суспільство висуває до випускників ВНЗ особливі вимоги, серед яких важливе місце посідають високий професіоналізм, активність і творчість. Процес удосконалення підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасної освіти досить складний і зумовлений багатьма чинниками. Одним із них є ступінь адекватності мотиваційних настанов вступу до ВНЗ і набуття професії. На думку М.І. Алексєєвої, "мотиваційно-потребова відповідність майбутньої діяльності є важливою умовою формування творчо активної і соціально зрілої особистості" [1, с. 141].

Саме від ступеня сформованості професійної мотивації залежить те, наскільки спеціаліст буде користуватися попитом у своїй галузі, і те, наскільки він буде успішним в обраній професійній діяльності.

Проблема мотивації є однією з фундаментальних як у вітчизняній, так і в зарубіжній психології. Разом з тим, як зазначав Х. Хекхаузен, "навряд чи знайдеться така сама галузь психологічного дослідження, до якої можна було б підійти настільки з різних боків, як до психології мотивації" [2, с. 38].

Крім того, дані деяких дослідників дають підстави стверджувати, що висока позитивна мотивація може відігравати роль компенсаторного чинника у випадку низького рівня розвитку спеціальних здібностей. Саме недостатня вивченість проблеми розвитку мотивації в студентському віці й зумовлює актуальність нашого дослідження.

II. Постановка завдання

Метою статті є вивчення динаміки мотиваційно-ціннісних особливостей діяльності студентів-психологів.

Виходячи з поставленої мети, основними завданнями є такі:

- розглянути специфіку професійної психологічної освіти;
- виділити та обґрунтувати фактори, які мають вплив на сформованість мотиваційно-ціннісних особливостей професійної діяльності студентів-психологів;
- дослідити динаміку мотиваційно-ціннісних особливостей професійної діяльності студентів-психологів та їх зміни від процесу здобуття професійної освіти у ВНЗ.

III. Результати

Специфіка психологічної освіти полягає, перш за все, в особливостях самого предмета психологічної науки. Унікальне положення психології в системі наукових знань про людину пов'язане, у першу чергу, з тим, що в ній зливається об'єкт і суб'єкт пізнання. Вивчаючи психіку, її різні властивості та прояви, дослідник використовує свої функціональні психологічні можливості – сприйняття, пам'ять, мову, мислення тощо. Тобто як інструменти засобів пізнання виступають ті самі процеси, що й психологічні явища, що вивчаються. Це породжує не тільки проблему створення наукових, об'єктивних методів психології, а й складність вивчення цієї науки.

Психологічні знання мають велику практичну значущість; багато з них передається з покоління в покоління у формі різних культурних послань (приказки, прислів'я, казки тощо). Елементи психологічного знання ніби розчинені в життєвому контексті існування людини, яка прагне до самопізнання й осмислення своїх відносин з тим, що її оточує на рівні буденної свідомості і є множиною тих уявлень, якими оперує психолог-професіонал. Студент-психолог розпочинає вивчення наукової психології, вже маючи свій багаж життєвих уявлень про психічні явища. Це забезпечує "ефект пізнання" багатьох з тих психологічних термінів, які він чує на лекціях і бачить у підручниках. Таке пізнання і наявність власних сенсів понять, що зустрічаються, знижує активність їх вивчення. Це може призводити до закріплення неточних, ненаукових уявлень про теоретичні основи психології. Від студента-психолога потрібні спеціальні зусилля з перевірки й уточнення понятійного апарату психології і вдумливе ставлення до предмета, що вивчається. Необхідно пам'ятати, що перенавчаться багато складніше, ніж навчатися знову.

Якщо перейти до аналізу вивчення факторів, що впливають на формування мотивації професійної діяльності у студентів, то слід зазначити, що, згідно з точкою зору А.Н. Печнікова та П.А. Мухіної, вони поділяються на три групи: професійні, особистого престижу та прагматичні. При чому на першому курсі перше місце посідає "професійний" фактор, на другому – "особистого престижу" і на третьому-четвертому місцях – "прагматичний" (тобто отримання диплому про вищу освіту). Для успішного формування професійної мотивації най-

більш бажаним є професійний фактор, що зумовлює успішність навчання.

У структурі професійної самосвідомості особистості студентів не менш важливе місце посідає група психолого-акмеологічних факторів. Згідно з цим, психологічні фактори націлені на досягнення суспільно підтриманого ефективного рівня професійного самоусвідомлення особистості. Акмеологічні фактори спрямовані на розвиток особистості у професійній та навчальній діяльності, рух до верхівки професіоналізму. У системі вузівської освіти формування професійної мотивації відбувається під впливом сукупності факторів, які відбуваються у свідомості та спонукають її до оволодіння професійною діяльністю.

Спираючись на аналіз результатів дослідження Н.О. Антонової, можна зробити такі висновки: проблема мотивації є однією з фундаментальних і суперечливих проблем психології. Мотиваційна сфера людини є складним системним утворенням, у яке включені певні ієрархічні структури. У дослідженнях мотивації в професійному становленні студентів наголошується на впливі мотиваційних настанов студентів на успішність навчальної діяльності.

Нами було розпочато спробу вивчення особливостей мотиваційної сфери студентів у різні періоди навчання. Для цього ми досліддили два основних види мотивації: мотивацію досягнення і мотивацію афіліації. Результати проведеного дослідження дають підстави зробити висновок про те, що між студентами коледжу і студентами університету існують розбіжності в прояві мотивації досягнення. Тобто мотивація досягнення у студентів коледжу більш виражена. Це може бути пов'язано з незавершеним професійним самовираженням студентів коледжу. Мотивація афіліації так само яскравіше виражена у студентів коледжу порівняно зі студентами університету. Загалом спостерігається зміна мотивації досягнення і мотивації афіліації від низького рівня на першому курсі до вищого на третьому і п'ятому курсах.

У ході дослідження були вивчені також основні термінальні цінності студентів-психологів. Дані дослідження виявили більшу орієнтованість студентів на духовне задоволення і саморозвиток на початку професійного становлення. А в кінці навчання їхні ціннісні орієнтації стають більш матеріальними. Причому націленість на духовні цінності та цінності саморозвитку у студентів коледжу зберігається довше, ніж у студентів університету.

У результаті проведеного порівняльного аналізу даних було виявлено, що в ході професійного становлення протягом усього навчання відбуваються значущі зміни мотивації досягнення і мотивації афіліації у бік збільшення її виразності від першого до п'ятого курсу, а також спостерігаються ста-

тично розбіжності в прояві мотивації досягнення між студентами коледжу й університету. Відсутність статично достовірних розбіжностей в оцінюванні студентами різних курсів і навчальних закладів суб'єктивно значущих для них основних цінностей-цілей вказує на їх відносну стійкість і незалежність у професійному становленні особистості студента.

IV. Висновки

Таким чином, можна зробити висновок про те, що специфіка психологічної освіти полягає, перш за все, в особливостях самого предмета психологічної науки. Унікальне становище психології в системі наукових знань про людину пов'язане, у першу чергу, з тим, що в ній зливаються об'єкт і суб'єкт пізнання.

Психологічні знання мають велику практичну значущість, багато з них передається з покоління в покоління у формі різних культурних послань. Психологія володіє особливою привабливістю, оскільки дає реальну можливість тим, хто вивчає, "приміряти на себе" закони і закономірності особистого зростання, людського спілкування, дає відповіді на те, що цікавить кожну людину, тобто має виражений прикладний характер.

Специфікою психологічної освіти є поліфонічність психологічного знання, множинність різноманітності наукових пояснень одних і тих самих психологічних явищ. На сучасному етапі розвитку психологічної науки існує цілий спектр шкіл і напрямів, які мають свої наукові картини внутрішнього світу людини, її соціалізації, співвідношення природжених і набутих основ соціальної поведінки.

Відмінність шкільної і вузівської освіти зводяться до одного, центрального компонента особистості, яка навчається, – її самостійності, рівень якої зростає у міру дорослішання і переходу з категорії школяра до категорії студента.

Розглядаючи підстави професійного становлення й умови, при яких можливий їх прояв, виділяють: творчий підхід до справи, органічне переплетіння, єдність процесів професійної діяльності та життя, рівень розвитку ціннісно-сміслової сфери.

У реальному студентському житті неформальні шляхи професійного й особистісного розвитку мають особливий сенс. Саме вони дають змогу студентові відчути себе творчою особистістю, справжнім "суб'єктом" навчально-професійної діяльності.

Література

1. Маркова А.К. Мотивация учения и её воспитание у школьников / А.К. Маркова, А.Б. Орлов, Л.М. Фридман. – М., 1989. – № 1.
2. Вартанов И.И. К проблеме диагностики мотивации / И.И. Вартанов // Вестник МГУ. Серия 14. Психология. – 1998. – № 2.

3. Буякас Т.М. Основания и условия профессионального становления студентов-психологов / Т.М. Буякас // Вестник Московского университета. Серия 14. Психология. – 2005. – № 2.
 4. Соколова Е.Е. Введение в психологию / Е.Е. Соколова. – М. : РПО, 1999.
 5. Рогов Е.И. Личность в педагогической деятельности / Е.И. Рогов. – Ростов н/Д., 1994.
 6. Шадрикова В.Д. Психология деятельности и способности человека / В.Д. Шадрикова. – М., 1996.
-

Тисячник І.В. Динаміка мотиваційно-ціннісних особливостей професійної діяльності студентів-психологів

Анотація. Розглянуто специфіку професійної психологічної освіти. Визначено роль вікових та індивідуальних особливостей особистості студента в його професійному становленні. Досліджено динаміку мотиваційно-ціннісних особливостей професійної діяльності студентів-психологів.

Ключові слова: професійне становлення, розвиток особистості, саморозвиток особистості.

Тысячник И.В. Динамика мотивационно-ценностных особенностей профессиональной деятельности студентов-психологов

Аннотация. В статье представлен анализ специфики профессионального психологического образования. Определена роль возрастных и индивидуальных особенностей личности студента в его профессиональном становлении. Исследована динамика мотивационно-ценностных особенностей профессиональной деятельности студентов-психологов.

Ключевые слова: профессиональное становление, развитие личности, саморазвитие личности.

Tysiachnik I. Motivational speaker-value characteristics of professional psychology students

Annotation. The paper presents an analysis of the specific professional psychological education, identified the role of age and individual personality traits in his student's professional development, the dynamics of the motivational-value features of professional psychology students.

Key words: professional development, personal development, self-development.